

В. Б. Череватюк,
кандидат юридичних наук,
доцент

О. М. Макеєва,
старший викладач

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАВНИКІВ

У статті окреслено основні напрями науково-дослідної роботи студентів. Увага сконцентрована на діяльності наукового гуртка та формах його проведення: круглі столи, конференції, дискусії тощо. З'ясовано методологічні засади організації студентської наукової роботи. Підсумком такого виду діяльності має стати підготовка конкурентоспроможних висококваліфікованих правників з належним рівнем професійно-правової культури.

Ключові слова: вища освіта, правова освіта, науково-дослідна робота студентів, фахова підготовка, науковий гурток.

Вагомим досягненням Національного авіаційного університету стало надання йому Кабінетом Міністрів України статусу самоврядного (автономного) національного дослідницького університету, що передбачає суттєву перебудову університетської науки, розширення її тематики, появу нових комплексних досліджень. У цьому контексті одним із першочергових постає завдання активізації студентської наукової роботи як запоруки подальшого розвитку українського суспільства. Адже юридична наука, заснована на пізнанні і усвідомленні відповідних процесів і явищ, є орієнтиром для практики державно-правового будівництва. Наукова та творча робота студентів є складовою частиною навчального процесу. Вона сприяє удосконаленню професійної підготовки, виявленню найбільш обдарованої молоді. Такого виду діяльність здійснюється з метою реалізації інтелектуального потенціалу студентів, підвищення студентської творчої ініціативи для покращення підготовки кадрів нового покоління.

Специфіка навчання у вищих навчальних закладах вимагає продуманої організації самостійної роботи студентів, яка б забезпечувала успішне оволодіння не тільки програмовим матеріалом, а й навичками дослідження, творчої діяльності. Провідні науковці і викладачі ХІХ–ХХ століття вважали за необхідне впроваджувати в навчально-виховний процес вищої школи такі форми науково-дослідної роботи, які б стимулювали розвиток інтелектуального творчого мислення студентів: «елементи бесіди», «короткі диспути», «діалоги на лекціях», «повторення з розмірковуванням», «порпання в наукових книгах», «репетиції», «співбесіди», «наукові бесіди» тощо. У «правилах» університету Св. Володимира від 1844р. (тепер – Національного університету імені Тараса Шевченка) вказувалось на обов'язкове написання студентами наукових творів (курскових, дисертацій), починаючи з першого курсу. Завдання студентської науково-дослідної роботи полягали у «формуванні

вмінь вільно висловлювати думки латинською мовою», в «оволодінні ґрунтовними знаннями з основ наук». Таким чином, цілісна система організації науково-дослідної роботи студентів формувалась поступово, на ґрунті інтенсивного розвитку наукової роботи у вищих навчальних закладах, виконувала частково функцію удосконалення навчального процесу, виховувала риси дослідника, підвищувала якість професійної підготовки фахівців. Якісне проведення науково-дослідної роботи студентів забезпечується нормативно-законодавчими документами, серед яких Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність» та ін.

Основною структурною одиницею студентського наукового товариства вищого навчального закладу є науковий гурток, які працюють при кожній кафедрі. Їх метою є залучення до роботи студентів, які виявляють інтерес до науково-дослідної роботи; організація науково-дослідної роботи студентів за напрямками діяльності кафедри; опанування новими принципами та методами наукових досліджень; поглиблене вивчення студентами тематичного матеріалу з обраної дисципліни; вироблення рекомендацій для впровадження у практику кращих наукових результатів, отриманих студентами. Під час роботи наукового гуртка раз на місяць проводяться пленарні засідання з обговоренням результатів наукових робіт, реферативних повідомлень і т. ін.; формуються секції для глибокого дослідження вузької, спеціальної проблематики; організовуються міжкафедральні наукові конференції та круглі столи. Учасники гуртків працюють над науковими роботами, особливістю яких є те, що в процесі їх підготовки та захисту мають досягатися як науково-дослідні, так і навчальні цілі, так і фахові завдання. Виконуючи наукові роботи, студенти із застосуванням сучасних наукових методів самостійно досліджують певні проблеми, вивчають нормативні та правозастосовчі документи, набувають навичок їх правильного ро-

зуміння та тлумачення, вчать аналізувати наукову та навчальну літературу, критично оцінювати її, polemізувати з авторами статей, висловлювати власні думки, робити правильні наукові, теоретичні та практичні висновки. Письмові роботи, які виконуються студентами, носять дослідницький характер, який полягає у використанні нормативних, наукових та навчально-методичних джерел, узагальнень юридичної практики, а також власних спостережень, досліджень емпіричних фактів, результатів експериментів, висунення власних гіпотез та ін. Такі роботи, як правило, містять теоретичну частину, аналіз та узагальнення наукових даних та висновки.

Крім того, студенти з допомогою викладачів повинні навчитися користуватися науковою, довідковою, методичною літературою, володіти методикою реферування тексту, навичками комп'ютерної обробки даних; методами інформаційного пошуку (також і в системі Інтернет). Таким чином, система професійної підготовки повинна бути спрямована на підготовку правника-дослідника нового типу мислення, якому притаманний високий динамізм, для якого головним є культ пошуку пізнання, а не лише культ знань. Зміст готовності до виконання науково-дослідницької роботи мають складати такі елементи, як знання, уміння, творчість, бажання.

Викладач має право здійснювати диференційований підхід у науковому керівництві, приділяючи більшу увагу студентам, котрі прагнуть наукового розвитку. Це здійснюється, як правило, з урахуванням психологічних особливостей студента. Особливо важливим є залучення до наукової діяльності першокурсників, що в кінцевому результаті допомагає скоординувати всі компоненти професійної підготовки, спрямувати потребо-мотиваційне прагнення студента на дослідницький пошук, сформувати особистісно-діяльнісний підхід до навчання. Як наслідок, підвищення ролі студентської науки в системі фахової освіти повинно сформувати універсально підготовленого випускника, адаптованого до ринку праці, з новим типом мислення, якому притаманний високий динамізм, пошук не лише знань, а й пізнання.

Кафедра теорії та історії держави і права Інституту повітряного і космічного права та масових комунікацій НАУ впроваджує в навчально-виховний процес різні види науково-дослідної роботи, які стимулюють розвиток інтелектуального, творчого мислення студентів, такі як – виконання наукових робіт, участь у студентських наукових конференціях, круглих столах, дискусіях, олімпіадах, конкурсах та публікація результатів досліджень у наукових виданнях. Важливу роль у належній організації наукової діяльності та її проведенні відіграють скоординовані навчальні плани спеціальності, реалізація положень про систему науково-дослідної роботи студентів в Національному авіаційному університеті та Інституті повітряного і космічного права та масових комунікацій, орієнтація на виконання науково-методичного забезпечення самостійної роботи студентів.

Підтвердженням того, що наукова робота є пріоритетною в організації навчального процесу є прове-

дення кафедрою теорії та історії держави і права ІПКП МК круглого столу «Актуальні проблеми державо- і правотворення в Україні», який дійсно можна назвати святом студентської науки, адже захід відбувся напередодні «Дня науки» в ІПКП МК, де були відзначені найважливіші наукові досягнення майбутніх юристів, до того ж, круглий стіл став важливим підсумком тривалої діяльності студентського наукового гуртка, що працює на кафедрі за двома секціями: історико-правових та теоретико-правових досліджень.

Мета круглого столу зумовлена необхідністю обговорення актуальних проблем державного будівництва і розвитку правової системи України та шляхів їх вирішення, з'ясування способів впливу студентства на соціально-політичні та правові процеси в державі.

Серед питань, які обговорювались на круглому столі, можна виділити наступні: проблеми формування та розвитку правової держави в Україні, європейський досвід становлення соціальної держави, фактори впливу на соціально-політичну несамодостатність в Україні, витoki верховенства права, проблеми реалізації конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні, проблеми захисту прав дитини в Україні, напрямки удосконалення соціального законодавства в Україні, актуальні правові проблеми сучасної молоді, питання расизму, ксенофобії та наркоманії серед молоді в Україні.

В роботі круглого столу взяла участь заступник директора з наукової роботи ІПКП МК Шуст Н. Б., професорсько-викладацький склад кафедри теорії та історії держави і права, студенти першого курсу ІПКП МК та студенти третього курсу ФАСУ. Вступне слово завідувача кафедри Бородин Івана Лук'яновича налаштувало студентів на розуміння всіх тонкощів наукового пошуку стосовно проблематики круглого столу. Професор Бородин І. Л. висловив сподівання, що підготовлені доповіді знайдуть своє застосування не тільки в науці теорії держави і права, а й у практичній правовій роботі. Найголовнішим досягненням цього заходу, як вважає Бородин І. Л., є небайдужість молоді до сучасних проблем державотворення, правореалізації та правозастосування.

Перша частина круглого столу була присвячена питанням побудови в Україні соціальної правової держави. За словами Іллі Коцюби основною передумовою для належної реалізації принципів правової держави в Україні є підвищення рівня правосвідомості громадян і, в першу чергу, представників державної влади. Студентка Тетяна Дзвонковська наголосила, що невідповідність між рівнем правової культури громадян та існуючою нормативною базою можуть звести нанівець усі зусилля законодавців наблизити нашу державу до правової. Говорячи про українське державотворення Денис Тимофеев відзначив важливість використання європейського досвіду, при чому як позитивного, так і негативного у формуванні механізму забезпечення основних прав і свобод громадян. Гуменюк Катерина визначила основні фактори впливу на соціально-політичну нестабільність в Україні,

такі як політична криза, криза довіри населення до влади і політична перевтома суспільства.

Друга частина круглого столу торкалася принципу верховенства права, актуальність дослідження якого обумовлена відсутністю тривалої традиції демократичної системи України, недостатнім доктринальним опрацюванням змісту, належного нормативно-правового закріплення та правозастосування цього явища для потреб подальшого розвитку сучасної науки на основі європейських принципів та стандартів. Основним доповідачем з цієї проблеми виступив Григорієвський Сергій, який проаналізував доктринальну першооснову верховенства права та відзначив напрями реалізації цього принципу правової держави в Україні. Широкова Христина зосередила свою увагу на проблемах українського законодавства, зокрема, запропонувала шляхи вдосконалення соціального законодавства із врахуванням міжнародних стандартів в соціальній сфері і вжиттям заходів для їх практичної реалізації. Говорячи про українське правотворення Юхимук Анна відзначила, що сучасний стан в сфері прав і свобод людини і громадянина свідчить про те, що гарантованість практичної реалізації охорони прав і свобод особи ще перебуває на досить низькому рівні. Конституційні права і свободи громадян носять більш декларативний, ніж реальний характер, в більшій мірі проголошені, ніж гарантовані.

Під час третьої частини круглого столу на обговорення було винесене питання, пов'язане із правовими проблемами сучасної молоді, що викликало дуже жваве обговорення в аудиторії. Піднімаючи молодіжні проблеми, як вважає Наталя Липська, неможливо обійтися простим констатуванням позитивних чи тривожних фактів, потрібен їх глибокий системний аналіз. Вирішення соціальних проблем, що виникають у молодіжній сфері, не може бути реалізовано без організації діяльності соціальних служб для неповнолітніх і молоді. В рамках цієї теми найбільш дискусійними стали питання расизму, ксенофобії та наркоманії серед молоді. Головними пропозиціями щодо вирішення цієї проблеми є культивування в молодіжному середовищі моральних цінностей, національно-патріотичних ідей, мотивація відповідальності молоді за майбутнє української держави.

В. Б. Череватюк, Е. Н. Макеева

Методологические основы организации студенческой научной деятельности в контексте профессиональной подготовки юристов.

В статье выделены основные направления научно-исследовательской работы студентов. Внимание сконцентрировано на деятельности научного кружка в различных формах, таких как круглые столы, конференции, дискуссии и др. Определены методологические основы организации студенческой научной работы. Итогом такого рода деятельности должна стать подготовка конкурентноспособных высококвалифицированных юристов с определенным уровнем профессионально-правовой культуры.

V.B. Cherevatyuk, E.N. Makeeva

Methodological principles of student research activities in the context of professional training of lawyers.

The article outlines the main directions of students research. Attention is focused on science club activities in various forms such as round tables, conferences, discussions etc. Founded out the result of this activity has become highly competitive training lawyers with an appropriate level of professional legal culture.

Важливим підсумком цього заходу стала наукова дискусія між викладачами і студентами. Відрадно, що першокурсники аргументовано відтворювали свою думку, вміло ставили запитання, чітко формулювали відповіді. В ході проведення круглого столу були запропоновані різні варіанти вирішення проблем, пов'язаних з тематикою заходу, зокрема, створення відповідної законодавчої бази з метою підвищення рівня правосвідомості та правової культури українського суспільства, шляхом проведення обов'язкових безкоштовних корпоративних лекцій та семінарів з правової освіти населення із залученням до цього ЗМІ та громадськості. Важливим зміцнення та посилення механізму стимулювань і противаг, як єдиного демократичного механізму рівноправної взаємодії гілок влади з метою забезпечення чіткого розподілу сил задля поступового, демократичного, соціального розвитку держави. Урізноманітнення форм і методів студентів наукової роботи допоможуть майбутнім юристам у подальшій професійній практичній діяльності.

Таким чином, юридична наука, як і вся інша наука, розвивається завдяки її поповненню її молодими ученими, які привносять нові ідеї. Тому система освіти будується так, щоб разом з підготовкою практичних юристів виявляти і рости з числа обдарованих студентів їм у здійсненні їх творчих можливостей. Наука перебуває у тісному зв'язку з практикою, оскільки через неї відбувається впровадження і перевірка досвідом теоретичних розробок: виявляються прогалини в законодавстві, стан діючого права істотним чином залежить від стану науки. Механізм взаємодії юридичної науки, освіти та практики визначається тим, що наукові дослідження повинні задовольняти потреби практики і піднімати рівень освіти, а освіта повинна забезпечувати практиці висококваліфіковані кадри. Без розвитку юридичної науки, що перевірена практичним досвідом, професіоналів підготувати неможливо. Наука узагальнює практику і підкріплюється нею, постійно залучається до практики і удосконалює її. Юридична наука і практична діяльність майбутніх фахівців допоможуть майбутнім юристам розвинути здібності, адаптуватися до мінливого законодавства і соціальних змін в цілому, засвоїти навички роботи з новітньою юридичною та іншою інформацією, виробити професійну майстерність.